

PARTICULARITIES OF THE ROMANIAN LANGUAGE IN THE ADMINISTRATIVE CORRESPONDENCE OF THE INTERWAR BUCOVINA

Mihaela MIHAI

PhD Student, „Ștefan cel Mare” University of Suceava

Abstract: In order to know the literary language used in the legal-administrative texts of an epoch, it is necessary to study the facts of language, of the various acts that through their content can bring concrete testimonies in connection with certain mutations or deviations from the norm. In this context, it is necessary to capitalize on official documents with the intention of establishing a place for them in the vast process of development and improvement of linguistic norms within a style and, by extension, within the literary language. We chose for analysis a qualitatively representative corpus (diversity of types of documents analyzed) consisting of correspondence from the prefectures of Southern Bukovina, which are in conservation at the Suceava County Service of the National Archives.

Keywords: archives, documents, linguistics, literary language, legal-administrative style

Perioada dintre cele două războaie mondiale (1920-1944) reprezintă o etapă importantă în evoluția limbii române, „*fiind epoca în care limba română, vorbită și scrisă, pe un teritoriu întins, unitar, face un mare pas înainte către unificare și stabilitate*”.¹

Ne propunem ca în cele ce urmează, să realizăm o analiză a limbajului folosit în textele administrative din Bucovina istorică, în perioada interbelică, în scopul evidențierii unor particularități ale limbii române utilizate. Am ales pentru analiză un corpus reprezentativ din punct de vedere calitativ (diversitatea tipurilor de documente analizate) format din corespondența prefecturilor din Bucovina de Sud, aflate în conservare la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale. Pornim de la premisa că analiza unor materiale neinvestigate până acum, poate îmbogăți cunoașterea cu noi elemente, inventarul inepuizabil de fapte și forme care au contribuit la complexul proces de formare a limbii române literare.

Ceea ce caracterizează limba literară față de celelalte aspecte ale limbii este existența normelor, care se deosebesc de regulile inerente oricărui sistem lingvistic prin faptul că se bazează pe o selectare a materialului lingvistic de care dispune limba și care se dezvoltă în cadrul unui proces complex, în timp, acceptând sau excluzând anumite elemente.²

Privit în ansamblul său, limbajul juridic-administrativ se încadrează în tipologia limbajelor specializate / de specialitate, numite și limbaje funcționale, considerate „*varietăți ale limbii literare comune, diferențiate între ele prin funcția pe care*

¹ Iorgu Iordan, Valeria Gutu Romalo, Alexandru Niculescu - *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică, 1967, p.10

² Iorgu Iordan, Valeria Gutu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică, 1967, p.20

o îndeplinesc ca mijloace de comunicare în sfere determinate de activitate” (Bidu-Vrâncianu et al. 2001: 497-498).

Tendențele generale care s-au manifestat în cadrul limbii literare s-au reflectat și în stilul juridic administrativ. Din punct de vedere diacronic, putem încadra limba folosită în documentele din perioada interbelică în etapa de modernizare a limbii literare, sfârșitul secolului al XVIII-lea până în secolul al XX-lea, când are loc în linii mari unificarea variantelor literare și se consolidează stilurile limbii artistice românești.

În perioada mai veche a limbii, norma era consacrată și respectată prin tradiție. Deși primele gramatici românești au apărut prin secolul al XVIII-lea, abia în secolul al XIX-lea se poate vorbi despre consolidarea normei literare românești. În acest sens, Mioara Avram precizează că în studierea dinamicii limbii este necesar a face distincția între *uz* și *normă*, uzul fiind mult mai dinamic - mobil și variat - decât norma, care se schimbă lent în timp și admite mai puține variante. Dinamica normei se studiază prin examinarea indicațiilor explicite din diverse lucrări normative (gramatici, dicționare, îndreptare ortografice și ortoepice); în măsura în care se ia în considerare și aplicarea lor în textul lucrărilor respective se trece, de fapt, de la dinamica normei la dinamica uzului normatorilor, operația de confruntare a teoriei cu practica fiind bine venită pentru evaluarea eficienței celei dintâi. În studierea dinamicii normei este esențială distincția între norma oficializată și diverse propuneri normative „*de autor*” exprimate în diverse perioade.³ Indicațiile lingvistice au început să apară în gramatici și dicționare, iar înființarea Academiei Române a conferit legitimitate lucrărilor normative editate sub egida sa.

Reforma ortografică din 1904, cu modificările aduse în anul 1932 în *Îndreptarul ortografic* al lui Sextil Pușcariu și Th. Naum poate fi considerată drept baza ortografiei moderne a limbii române, după cum apreciază Șt. Munteanu și V. D. Țăra, în ediția din 1983 a „*Istoriei limbii române literare. Privire generală*”⁴. S. Pușcariu impune definitiv principiul fonetic, împreună cu concesiile etimologist-latiniste cele mai importante: formele *sunt*, *suntem*, *sunteți* și generalizarea lui *â* în interiorul cuvintelor. Prin noua reformă ortografică se dorea impunerea unei scrieri mai simple și mai ușoare, principiul fonetic impunându-se definitiv în scrierea limbii române. În acest fel, Academia Română a părăsit cu totul principiul etimologic și a adoptat scrierea întemeiată pe principiul fonetic, de a se scrie sunetele vorbirii prin litere adaptate fiecăruia.⁵

Reforma ortografică de la 1904 a introdus scrierea diftongilor – *ea* și – *oa*, așa cum sunt roștiți și astăzi, scrierea grupului consonantic – *șt* (*București, Ploiești, înflorești, crești...*), a suprimat semnul scurtimei de pe semivocalele finale *i* și *u*, l-a înlăturat din ortografie pe *dz*, generalizându-se scrierea cu *z*. Totodată se generalizează scrierea cu *ă*, iar *â* se menține după *c* și *g* (*când, gând...*) și în cuvintele *Român, România...*, în virtutea tradiției. De asemenea se scrie cu *î* la începutul cuvintelor *în, înaintea, îmi, îți*, în cuvintele

³ Mioara Avram, *Considerații asupra dinamicii limbii și asupra studierii ei în româna actuală. În: Aspecte ale dinamicii limbii române*, vol.II, București, 2003, p.4-10; <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/1.pdf>

⁴ Ștefan Munteanu, Vasile D. Țăra, *Istoriei limbii române literare. Privire generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983, p.313

⁵ Academia Română, *Regule ortografice. 1904*, București, Inst. de arte grafice “Carol Gobl”, 1904, p.4

compuse (*neîndurare, neîmpăcat*) și în terminațiile flexionare ale verbelor terminate în –rî, a urî, a coborî, hotărî, urîm, coborîm, hotărîm, urînd, coborînd, hotărînd.

În corpusul analizat de noi întâlnim folosirea lui *â* în interiorul cuvintelor, *român, când, restrângerea, săptămâna*, dar sunt prezente și alternanțe ale normelor, cum ar fi folosirea vocalei *î*:

[...] *A trecut mai mult de un an de când soarta a voit ca Bucovina să se reîntoarcă la sînul Patriei mume[...]*

Una din regulile aprobate în 1904 se referă la folosirea accentului grav (´). Astfel *vocala care sfârșește un cuvânt, dacă este accentuată și nu are alt semn: făcù, bățù, șezù; dormì, auzì; cântà, lăudà, vedeà, ședeà, mergeà, dormià, sărià; dar: a hotărî, lucră, lăudà, lăudă*⁶.

Putem exemplifica din textele analizate cu verbul *a vesti* care este scris folosindu-se accentul grav pe *i* și accentul ascuțit pe vocala *e*:

[...] *Vă rugăm să binevoiți a **vésti** prin un circular pe toți funcționarii[...]*

Apostroful (') se întrebuințează potrivit *Reformei ortografice din anul 1904* pentru a arăta eliziunea unei vocale: *n'am (nu am), s'au (se au), v'aduc (vă aduc), v'am dat, v'ați arătat, s'au dus*. Conform DOOM (2005, p. XXXVII) apostroful este folosit rar în ortografia românească actuală, nefiind utilizat în scrierea formelor literare ale cuvintelor românești. Înainte însă de reforma ortografică din 1953, apostroful avea mai multe funcții dintre care unele au fost transferate cratimei. În documentele administrative din perioada interbelică analizate de noi, predomină folosirea apostrofului, în puține din cazuri fiind utilizată în paralel și cratima:

[...] ***Printr'o** acțiune de lucrări de utilitate publică [...] **s'a putut** constata până în prezent[...]*

[...] ***S'a primit** demisiunea guvernului prezidat de dl **prim-ministru**[...]*

[...] *Declară deschis **că-și vor face** singuri dreptate[...]*

Trăsura de unire (-), sintagma care înlocuia cratima în vechea terminologie lingvistică se întrebuința conform normelor de la 1904 pentru a arăta "juxtapunerea unor cuvinte cari nu formează împreună un singur cuvânt compus"⁷.

[...] *Vă împuternicesc a prelungi la cerere tuturor străinilor termenul de liberă petrecere în țară pe o lună, și anume până la 20 Iunie 1919, **punându-li-se** totodată în vedere [...]*

[...] ***Mulțumindu-Vă** din adâncul inimii pentru amabilitatea Domniei Voastre* Întâlnim, mai rar, și forma în care nu se realizează cu cratimă unirea prepoziției *printre* cu articolul nehotărât: *Vă rugăm să binevoiți a vesti **prin un** circular [...]*.

Cuvintele compuse se scriu însă fără a se arăta elementele de compunere: *nedeterminat, totdeodată, extraordinar. Vre-un, vre-o* cu funcție de adjectiv pronominal nehotărât sau cu valoare adverbială le întâlnim în textele analizate, ortografiate cu cratimă sau cu apostrof:

⁶ Academia Română, *Regule ortografice. 1904*, București, Inst. de arte grafice "Carol Gobl", 1904, p.4

⁷ *Ibidem*, p.11

*Pentru fiecare se va indica cetățenia, origina etnică precum și dacă a fost sau este urmărit pentru **vre-un** fapt penal, sau dacă a suferit **vre-o** condamnare penală.*

*În afară de băștinașii împămîntenți în Bucovina nimeni nu se poate stabili în **vre-o** localitate: oraș, sat sau localitate, izolată fără permisiunea autorităților.*

În corespondența noastră întâlnim frecvent folosirea cratimei, atât în abrevierea formulelor de politețe care sunt prezente în număr mare, dat fiind stilul oficial al corespondenței, cât și în unitățile lexicale formate din substantivul Domnia / Domniile + adjectiv posesiv sau pronume personal în genitiv, de tipul, Domnia-Voastră, Domniile-Voastre: *județul D-Voastre amabilitatea Domniei-Voastre, evidența D-Voastre.*

În ediția a VI-a a *Dicționarului universal al limbei române (1929)* apărut prin grija lui Lazăr Șăineanu, prepoziția **dela** indică „începutul sau punctul de plecare” și se scrie legat. Astfel, în toate documentele oficiale analizate de noi, în perioada interbelică, prepoziția compusă **de la** se scrie legat **dela**:

*[...] În termen de opt zile **dela** sosirea sa în Bucovina [...]*

*[...] În termen de 14 zile **dela** promulgarea acestei ordonanțe [...]*

Norma referitoare la scrierea prepoziției *de la* legat este menționată și în Noua ortografie a Academiei Române la secțiunea care tratează modul de scriere al adverbilor, prepozițiilor și conjuncțiilor compuse.⁸

Reforma ortografică din anul 1932 reglementează și scrierea cu majuscule în limba română. După cum precizează și DOOM “*situațiile în care în limba română se scrie cu literă mare sunt mai numeroase decât în unele limbi (de exemplu față de scrierea numelor de instituții în franceză), dar mai restrictive decât în altele (față de scrierea în engleză a cuvintelor unui titlu, sau, în germană a tuturor substantivelor)*”.

Referitor la scrierea cu majuscule în corespondența oficială din perioada studiată, în corpusul de texte pe care l-am supus analizei, putem observa că sunt respectate normele aprobate de Academia Română în 1932, însă există și câteva excepții de la normele actuale prevăzute de Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (2005), Ediția a II-a revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic, București, și anume:

- numele lunilor anului, indiferent de caracterul lor literar sau popular:

*Ca urmare a adresei noastre Nr.568 din 5 **Septembrie** a.c., avem onoarea a vă face cunoscut că misiunea străină ce va vizita țara noastră, va vizita între 8-11 **Octombrie** Putna [...]*

*Cernăuți, în 25 **Noembrie** 1918*

- numele de titluri științifice și profesionale, de funcții și grade :

*Biletele de liberă petrecere se eliberează de Direcția de poliție în Cernăuți și de **Prefecturile (Subprefecturile)** de județ.*

- auxiliarul **veți** care ajută la formarea viitorului la persoana a II-a, plural și pronumele reflexiv **vă**, la cazul acuzativ, se scriu cu majusculă pentru accentuarea formulei de politețe:

⁸ Noua ortografie a Academiei Române aranjată după categorii gramaticale pentru uzul școalelor primare și secundare și dicționar ortografic/G. I. Chelaru, Crizante Popescu, Ediția I-a, București, Librăria “Pavel Suru”, 1932, p.39

*Străinii, cari fiind pedepsiți, totuși nu părăsesc orașul, vor fi ridicați de **D-Voastre** după ce le **Veți** fi admoniat fără succes și expulsați peste graniță. La acest procedeu **Vă** veți pute servi eventual și de ajutorul miliției.*

- formulele de politețe alcătuite dintr-un substantiv și una sau mai multe determinări, locuțiuni pronominale: *Domnia Sa, Domnia Voastră, Domniile Voastre, Excelența Sa*, formele abreviate *D-Voastre, D-Voastră*.

O altă altă observație care necesită a fi făcută este cea referitoare la ortografierea celor două verbe *a trebui* și *a putea*. În textele supuse analizei noastre, forma verbului *a trebui* la modul indicativ prezent este folosită în cele mai multe cazuri fără diftongul *-ie*, scriindu-se **trebue**.

*Spre a obține bilet de liberă petrecere, străinul **trebue** să se prezinte în persoană la autoritatea competentă (Prefectură, Subprefectură, Direcția de poliție) a locului unde își stabilește reședința.*

Verbul *a putea*, la forma de infinitiv, de cele mai multe ori apare în corpusul analizat fără diftongul *-ea*, finalul fiind accentuat pe *-e*, **a puté**.

*La acest procedeu **Vă** veți **pute** servi eventual și de ajutorul miliției.*

Ca și în privința foneticii, limba literară a operat o selecție și în privința unor particularități morfologice, într-un număr mai redus, după cum apreciază I.Gheție, apreciind că aspectul literar al limbii române se prezenta mai unitar în privința morfologiei decât în privința foneticii, în primele decenii ale scolului nostru. Dublete morfologice pot fi întâlnite la conjunctivul prezent pers.3 singular și plural al verbului *a da* - **Care să deie** concursul necesar, conjunctivul prezent pers.3 singular și plural al verbelor cu radical *n* -:

*Să putem stârpi banda care a început **să devie** amenințătoare.*

Efortul depus de către intelectualii și publiciștii de după 1918, de eliminare a termenilor regionali îndeosebi din stilul administrativ folosit în Transilvania, Bucovina și Banat, are ca rezultat faptul că în corespondența oficială din Bucovina interbelică întâlnim mai rar elemente de factură populară (regională) - *a izgoni, înrăușință, conțelegere* și mai mult elemente neologice - *stoc, autoritate quasi-militară, ierarhi, revendicare*.

Concluzii

Ceea ce ne-am propus să evidențiem în acest segment al cercetării noastre a fost evidențierea unor fapte de limbă, extrase dintr-un corpus de documente din perioada interbelică din Bucovina istorică, care ne arată că limba română în procesul dezvoltării sale istorice, cunoaște o evoluție rapidă spre unificare, prin înlăturarea din ce în ce mai accentuată a particularităților regionale și înlocuirea lor prin faptele corespunzătoare din aspectul literar.

În cadrul limitat al acestui studiu, putem aprecia că au existat numeroase oscilații în privința definitivării normelor limbii și unificării lingvistice la toate nivelurile, fonologice, lexico-semantice, gramaticale și stilistico-funcționale. Încercările de normare a limbii române de către Academia Română, prin reformele din 1904 și 1932, evidențiate în corpusul supus analizei noastre prin exemple, denotă faptul că regulile de

scriere au continuat să fie folosite în paralel. Coexistența acestor elemente reprezintă de fapt lupta dintre tradiție și inovație, caracterizând statutul de perioadă de tranziție de la acea vreme.

BIBLIOGRAPHY

Bulgăr, Gheorghe, 1962, *Despre limba documentelor administrative la începutul secolului trecut (1800 – 1820)*, în *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX -lea*, vol. III, Editura Academiei R.P.R

Bulgăr, Gheorghe, 1969, *Evoluția stilului administrativ în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Studii de istoria limbii române literare: secolul al XIX-lea, primul volum, București*, Editura pentru Literatură

Chiș-Toia, Dorina, 2006, *Limba literară în presa din Banat. Contribuții*, Timișoara, Editura Mirton

Coteanu, Ion, 1973, *Stilistica funcțională a limbii române, Stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei

Gheție, Ion, 1978, *Istoria limbii române literare*, București, Editura științifică și enciclopedică,

Diaconescu, Paula, 1974, *Structura stilistică a limbii/ SCL*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România

Iordan, Iorgu, Gutu Romalo Valeria, Niculescu, Alexandru, 1967, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică

Iordan, Iorgu, 1975, *Stilistica limbii române, ed. a II-a*, București: Editura Științifică.

Ivănescu, Gheorghe, 1980, *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea

Macrea, Dimitrie, 1978, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, Editura Științifică și Didactică

Munteanu, Ștefan, Țăra, Vasile, 1983, *Istoriei limbii române literare. Privire generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică

Oprea, Ioan, Nagy, Rodica, 2002. *Istoria limbii române literare. Epoca Modernă*, Suceava, Editura Universității Suceava.

Saramandu, Manuela, 2018, *Stilul juridic-administrativ în limba română: (secolele XVII-XIX)*, București, Editura Etnologică

Saramandu, Manuela, 1986, *Terminologia juridic-administrativă românească în perioada 1780-1850*, București, Editura Universității,

Stoichițoiu-Ichim, A., 2006, *Semiotica discursului juridic*, București: Editura Universității din București

Topală, D, 2004, *Sintaxa propozițiilor subordonate din codurile juridice de la 1863-1865*, Craiova, Editura Universitaria.

Țăranu, Ecaterina, 2001. *Limba română în documentele administrative din Transilvania, Banat și Bucovina (1750-1830)*, Iași, Editura Junimea

Vârgolici, Nina, *Redactare și corespondență*, Editura Universității București, 2009

Zafiu, R, 2001, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București

Fond arhivistic

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale – Fond Prefectura Județului Rădăuți/Inventar 231, Dosar nr.5/1922, Dosar nr.2/1920

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale – Fond Prefectura Județului Câmpulung/Inventar 188, Dosar nr.1/1918

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale – Fond Prefectura Județului Suceava/Inventar 5-7, Dosar nr.4/1933-1938